

BADIIY TARJIMA JARAYONIDA MADANIYATLAR O'RTASIDAGI FARQLAR

Tursunova Marxabo Raxmonovna
Osiyo Xalqaro Universiteti
“ Tarix va filologiya ” kafedrasida assistenti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.8253294>

Annotatsiya.

Badiiy matnlar ko'pgina lingvistik xususiyatlar bilan bir qatorda ijtimoiy va madaniy jihatlarni ham namoyon etadi. Adabiyot inson hayotining mazmuni sanaladi va shuning uchun badiiy tarjima madaniyatlar o'rtasidagi asosiy usullardan biri hisoblanadi. Biroq badiiy matnlarni tarjima qilish oson ish hisoblanmaydi, chunki bu jarayonda tarjimn ikkala til va ikki xalq madaniyatidan ham xabardor bo'lishi kerak. Shu sababli tarjimonlar tilning ijtimoiy va nutq bilan bog'liq jihatlardan xabardor bo'lishlari kerak hisoblanadi.

Kalit so'zlar: *badiiy tarjima, tarjimon, badiiy matnlar, madaniy to'siqlar.*

Аннотация.

Литературные тексты демонстрируют множество лингвистических особенностей, а также социальные и культурные аспекты. Литература считается сущностью человеческой жизни, и поэтому художественный перевод является одним из основных методов между культурами. Однако перевод художественных текстов – непростая задача, ведь в этом процессе переводчик должен знать как языки, так и культуры двух народов. Поэтому переводчики должны знать о социальных и речевых аспектах языка.

Ключевые слова: *художественный перевод, переводчик, художественные тексты, культурные барьеры.*

Annotation.

Literary texts exhibit many linguistic features as well as social and cultural aspects. Literature is considered the essence of human life, and therefore literary translation is one of the main methods between cultures. However, translating artistic texts is not an easy task, because in this process the translator must be aware of both languages and cultures of two peoples. Therefore, translators should be aware of the social and speech-related aspects of the language.

Key words: *artistic translation, translator, artistic texts, cultural barriers.*

Tillar va madaniyatlarning xilma xilligi va muloqot qilish zarurati inson hayotida tarjimaning muloqot almashishida juda samarali omil bo'lishiga sabab bo'lgan hisoblanadi. Binobarin, turli millatlar orasidagi farqlar badiiy tarjima jarayonida muhim rol o'ynaydi. Shu jihatdan aytish mumkinki, til va madaniyat bir-biriga o'xshaydi, bir-biri bilan chambarchas bog'liq va tarjima jarayonida ikkalasini ham hisobga olish zarurdir.

Biron matnni bir tildan ikkinchisiga tarjima qilish lingvistikaga oid jarayondir. 1980 yillardan oldin tilshunoslar til nazariyasi va tarjima orasidagi bogliqlikka juda kam ahamiyat berishgan. Chunki bunday bog'liqlik avval o'tilmagan va tarjima nazariyasi asta-sekinlik bilan rivojlana borgan, bu jarayonning sust bo'lishiga bir sabab tilshunoslar til hodisalarini tarjimaga qo'llamaganligidir. Tarjimonlar til nazariyasida matn, semantika

nazariyasini qo'llamoqdalar. Tilshunoslik nazariyasi tarjima nazariyasi bilan juda muhim aloqadorlikda bo'lib, uni tarjima jarayonida amalda tadbqiq qilinadi.

Tarjima ilmiy-nazariy o'rganish ob'yekti bo'lishi zarur. Unda tahlil va uyg'unlashtirish jarayoniga, matnda nimaga ahamiyat berish lozimligiga, qanday axborot zarurligi va maqsadga erishish uchun nimalarga e'tibor qilishga qaratilgan bo'lishi lozim. Tarjima murakkab jarayon bo'lib, tilshunoslik, psixologiya, madaniyat, adabiy jarayon va boshqa omillarni o'z ichiga oladi. Tarjimaning har xil aspektlari yuqoridagi fanlar metodlari bilan o'rganilishi mumkin.

Tarjimashunoslikda tarjimani qanday amalga oshirish kearkligi bo'yicha aniq usul yoki bir xil ko'rsatmalar mavjud emas. Barcha tarjimonlarning maqsadi manbadagi atamalar va tushunchalar o'rtasidagi mutanosiblikni topish hisoblanadi.

Biroq kerakli so'zlarning ayni tarjimasini topish murakkab jarayon bo'lib, u o'z ichiga ma'nolarni bir tildan ikkinchi tilga xatosiz o'tkazishni maqsad qilib oladi. bu o'rinda tarjimonning eng mas'uliyatli vazifasi ikkala til o'rtasidagi madaniy tafovutlarni bog'lashdir. Bu ularning o'ziga xos madaniyatiga chuqur e'tibor berishni o'z ichiga oladi.

Badiiy tarjima – bu umumiy tarjimadan ajralib turadigan tarjima turi hisoblanadi. tarjimashunos olimlar o'rtasida muhokama qilib kelinadigan masala bo'lib kelgan o'ziga xos xususiyat sanaladi. Demak, tarjimaning bu turi madaniyatlararo muloqot turi sanaladi.

Badiiy tarjima san'at sifatida qaralganligi sababli, u xayoliy, aqliy ongni va hu bilan birgalikda muallifning o'z fikrlarini aks ettirishi kerak. Chunki adabiy matnlar ko'pligistik xususiyatlar bilan bir qatorda ijtimoiy va madaniy xususiyatlarni ham namoyon qiladi. Badiiy tarjima madaniyatlar o'rtasidagi aloqa bo'lishi bilan birgalikda inson hayotining asosiy yo'llaridan biri sifatida qaraladi.

Til- madaniyat vositasidir va uning xususiyatlarini aks ettiradi va shuning uchun biz hech qachon tarjima jarayonida berilgan ma'lumotlarning madaniy jihatini inkor eta olmaymiz. Demak, tilni tarjima qilish shunchaki o'sha xalqning madaniyatini tarjima qilishni anglatadi, chunki madaniyat bu tilning mohiyati sanaladi.

“Madaniyat” so'zi birinchi marta ingliz olimi Edvard B. Tayloming 1871 yilda nashr etilgan “Primitive Culture” kitobida foydalanilgan. Tayloming fikriga ko'ra, madaniyat bilim, ishonch, qonun, an'analar va jamiyatning turli a'zolari tomonidan qabul qilingan turli odatlarni o'z ichiga oladi. Tarjima biror matnning shunchaki ekvivalenti emas, bu asl nusxani qayta yozishdek qiyin va murakkab jarayon. Bu bir madaniyatning boshqasiga ta'siri. Tarjima faoliyatini tushunish uchun, biz madaniyat va til tushunchalarini aniqlashtirib olishimiz, til va madaniyat o'rtasida aloqalariga e'tiborimizni qaratishimiz lozim. Lingvist Gari Vizerspun bu aloqalarga o'z fikrini bildirib yozadi: “Agar biz madaniyatga lingvistika nuqtai nazaridan qaraydigan bo'lsak, madaniyatning bir tomonlama tushunchasiga ega bo'lamiz. Agar tilga madaniyat nuqtai nazaridan qaraydigan bo'lsak, tilning bir tomonlama tushunchasiga ega bo'lamiz”

Madaniyat atamasini mohiyatini aniqlash juda murakkabdir. Nyumarkning so'zlariga ko'ra, “Madaniyat- ma'lum bir tildan foydalanilgan jamiyatga xos bo'lgan hayot va uning ko'rinishlari ifodasi yo'lidir”, shuning uchun har bir lingvistik jamiyat o'ziga xos madaniy xususiyatga ega.

Tarjima ko'zgu tasviri hisoblanmaydi, tarjimon o'z mahoratini ko'rsatganda juda ehtiyot bo'lishi lozim, bunda ma'nolarni ifodalashda ularni almashtirmalikka ahamiyat berishi kerak hisoblanadi. Tarjimon o'sha xalq tili va madaniyatini yaxshi biladigan mahoratli yozuvchi bo'lishi talab qilinadi. Shu sababli tarjimonga katta masuliyat yuklanadi, zero u kitobxonlar va tanqidchilarni har tomonlarni mamnun qilishi asosiy yutuqlaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Alekseeva .I.S.»Tarjima nazariyasining asoslari». S.Pb... 2000 yil.
2. Lvovskaya Z.D.»Tarjimaning nazariy muammolari . M : Ilm - fan, 1985.
3. Kazakova. T. A.»Tarjimaning amaliy asoslari". S.Pb ... 2001 yil.
4. Komissarov V.N.»Tarjima nazariyasi»M: Oliy shk.. 1990 yil
5. Xudayberdiyeva O'. K.»Tarjima pragmatikasining o'ziga xos xususiyatlari".

Bibliography

a. Books

1. Baker, M. (2000), "Linguistic perspectives on translation", In: France, P. (ed.), The Oxf
2. Baker, M. (1992), In other words. A coursebook on translation. London: Routledge.
3. Bassnett, S., (1991), Translation Studies, Routledge, Londo
4. Baker, M. (1992), In other words. A coursebook on translation. London: Routledge.
5. Bassnett, S., (1991), Translation Studies, Routledge, London.
6. N. Brooks, (1968), Culture in the classroom. In JM Valdes (ed) Culture bound: bridging the cultural gap in language teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Newmark, P., (1988), A Textbook on Translation, Prentice Hall, New York